

بررسی وضعیت اقتصادی و اجتماعی دامداران ترکمن صحرا
(مطالعه موردی روستای بهلکه بایرام آخوند و بهلکه داشلی و شیخ
موسی در شهرستان آق قلا)
**Economic and Social Survey of Farmers
Turkmensahra (Case study village, Bhlkh B Aayram
akhond ,Bhlkh Daschle and Sheikh Musa in the city Aq
qala**

علی اکبر کریمیان^{۱*}، احمد فتاحی^۲، جلال آرخی^۳، علی اصغر بذرافکن^۴
استادیار دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه یزد،^۲ استادیار دانشکده منابع طبیعی اردکان
^۳ و ^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد آبخیزداری دانشگاه یزد

E-mail: jalal_arekhi89@yahoo.com

چکیده

بهبود سطح زندگی مردم باعث توسعه اقتصادی اجتماعی، ایجاد اشتغال مولد و بهره وری ملی خواهد شد. محور توسعه - روستاها به طور سنتی کشاورزی و دامداری تعریف می شود. اما توسعه کشاورزی متکی بر منابع طبیعی بوده و محدودیت منابع طبیعی در برخی از روستاها، باعث رکود اقتصادی می شود. روستاها بعنوان بخش بزرگی از نظام اجتماعی و جمعیتی کشور که در آن تعداد کثیری از عوامل انسانی مولد سکونت دارند محسوب می شود. در روستاها عوامل و منابع ارزشمندی اعم از عوامل انسانی و منابع طبیعی و اقتصادی بعنوان ذخایر استراتژیک کشور وجود دارد که در پیشرفت جامعه نقش مهمی ایفا می کنند. این مطالعه بر روی سه روستای بهلکه بایرام آخوند، بهلکه شیخ موسی و بهلکه داشلی که در ترکمن صحرا در استان گلستان قرار دارد انجام شده است. این تحقیق می کوشد وضعیت اقتصادی و اجتماعی مردم دامدار این منطقه را بررسی کرده و شیوه های نگهداری دام، کشاورزی، منابع تامین آب شرب و امرار معاش آنها را بررسی کند. و راه کارهایی را برای بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی مردم منطقه پیشنهاد نماید. اطلاعات مورد نیاز از طریق مصاحبه حضوری جمع آوری گردیده است.

واژگان کلیدی: استان گلستان، ترکمن صحرا، وضعیت اقتصادی و اجتماعی

Abstract

Improve the living standards of social and economic development, creation of productive employment and productivity will. Traditionally oriented rural development, agriculture and animal husbandry are defined. But agricultural development based on natural resources and natural resource constraints in some villages, the recession will be. Villages as part of the social system and the country's population reside in the large number of human factors to be considered productive. Factors in rural and valuable resources, including human and natural resources and economic factors as the country's strategic reserves, which play an important role in the advancement of society. This study on three Bhlkh Bayram village mullah, Sheik Musa and Bhlkh Bhlkh Daschle in Turkmen Sahra in Golestan province has been done. This study attempts to examine the economic and social conditions and ways to keep people in the area of animal husbandry, agriculture, drinking water supply sources and to review their livelihood. And ways to improve economic and social situation in the region can offer. Required information has been collected through interview.

Keywords: Golestan province, Turkmen Sahra, economic and social condition

مقدمه

مدیریت حوزه آبخیز یا توسعه حوزه آبخیز با مفهوم توسعه روستایی همگام می شود، این همگامی به گونه ای است که پیشبرد یکی بدون دیگری شدنی نیست. از این رو می توان گفت آبخیزداری در رویارویی با انسان های بهره گیرنده، با مفهوم توسعه یا توسعه انسانی رو در روبرو است. در واقع اقتصاد روستایی شدیداً به افزایش کارایی اقتصادی منابع در محیط روستا نیازمند و وابسته است (قدوسی، ۱۳۷۱). اهمیت آب و خاک به عنوان دو فاکتور مهم و تأثیرگذار بر توسعه پایدار به خصوص در نواحی روستایی برای کشور می باشد. همچنین در مطالعه ای (دهقانان و کهنسال ۱۳۷۹) به بررسی اقتصاد تولید عشایر خراسان پرداختند نتایج تحقیق نشان داد ۶۶/۲ درصد درآمد سالانه عشایر از پرورش و فروش دام ۱۳/۸ درصد آن از طریق تولید و فروش پشم، ۱۶/۸ درصد مابقی از طریق تولید شیر و کرک بدست می آید. با بررسی هایی می توان استفاده پایدار از منابع طبیعی را فراهم آورد. از جمله مطالعاتی که (شاه ولی و همکاران ۱۳۸۳)، به بررسی سازه های بومی جمع آوری آبهای سطحی از جمله استفاده از آب جمع آوری شده از سطوح زمین در مراتع خشک و نیمه خشک استان فارس پرداخته اند و با بیان روشهایی اقدام به بهبود روشهای مورد نظر نموده اند. نتایج این تحقیق نشان داده است که استفاده از این روشها برای مصارف مختلف در مراتع مذکور نتایج رضایت بخشی را به همراه دارد. (مهرجو و همکاران ۱۳۸۶) با محور قرار دادن حفظ محیط زیست و پایدارسازی تولیدات گیاهی، دامی و آب در حوزه های آبخیز، بر توسعه اجتماعی و اقتصادی آبخیزها تأکید داشته و با تحقیقات خود به این نتیجه رسیده است که طرح های آبخیزداری که در تطابق با افزایش منطقی تولیدات و ارائه خدمات اقتصادی به آبخیزنشینان و بهره برداران از تولیدات آبخیزها به ویژه آب در عرصه های پایین دست و رفع مسایل اجتماعی توأم با احیا و توسعه آبخیزها نباشد نمی توانند طرحی موفق قلمداد شوند.

مواد و روش ها

معرفی منطقه

این منطقه بین عرض های جغرافیایی ۳۷ درجه و ۶ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه (جنوب گرگان) و نیز طولهای جغرافیایی ۵۴ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۴۷ دقیقه شرقی استان گلستان قرار دارد. این منطقه در ترکمن صحرا واقع شده است، اکثریت جمعیت ترکمن صحرا را ترکمن ها تشکیل می دهند که مردمانی ترک زبان و مسلمان می باشند. ترکمن صحرا، دشتی است بدون جنگل اما دارای مراتع سرسبز و چمنزارهای وسیع که به واسطه همین موهبت، دامداری این منطقه از اهمیت به سزایی برخوردار است این منطقه دارای زمستان های ملایم و بارانی و تابستان های گرم و آب وهوایی نیمه صحرائی است. به همین خاطر پوشش گیاهی این منطقه استپ نیمه بیابانی است که در زمستان دارای مراتع بسیار خوب بوده و به صورت قشلاق استفاده می شود، پوشش گیاهی آن بسیار غنی است و انواع گیاهان چمنی و تیره گندمان نظیر جو خودرو، به علاوه گیاهان متنوع دیگر نظیر بر موس، فالاریس در آن می روید که برای پرورش گوسفند و گاو مناسب است. روستاهای مورد مطالعه ما در ۳۵ کیلومتری شرق شهرستان آق قلا قرار دارد و شامل روستاهای بهلکه بایرام آخوند، بهلکه شیخ موسی و بهلکه داشلی می باشد که شغل عمده مردم کشاورزی و دامداری است و دامداران این روستا از مراتع حریم که مساحت آن حدود ۳۰۰ هکتار می باشد استفاده می کنند.

خصوصیات اجتماعی مردم منطقه:

در گذشته هر یک از ایلات و عشایر ایران، معمولاً خان و رئیس ایلی داشتند که همه ملزم به اطاعت از او بودند. اما در بین قبایل ترکمن هر کس بنا به استعداد شخصی، و اعتقادات مذهبی و رعایت اصول اخلاقی، می توانست مورد تایید و احترام دیگران واقع شود و شخصیت برجسته ای در میان طایفه تحصیل نماید. پس از مرگ اوشخصیت دیگری، بدون اینکه نسبتی با شخصیت قبلی داشته باشد به این مقام می رسید. مالکیت جمعی و قومی در ترکمن صحرا تا سال ۱۳۱۲، تحت تصرفات مالکانه مردم ترکمن بود، که نسبت به تمام

اراضی مالکیت جمعی و مشاع داشتند (آنامراد نژاد، ۱۳۹۰). مردم ترکمن به دو دسته موسوم به چمور و چاروا، تقسیم می شدند. چمورها کسانی بودند که به کشت و زرع، اشتغال داشتند و عمده فعالیت آن ها کشاورزی بود و از این طریق زندگی می نمودند. دسته دیگر چارواها بودند که اشتغال عمده آنها دامداری بود، و بدنبال مرتع از جایی به جایی، نقل مکان می نمودند. بگفته دیگر بیلاق و قشلاق (سردگاه و گرمگاه) می کردند. که در منطقه مورد مطالعه هر دو گروه حضور دارند. مردم این منطقه از ترکمن های یموت هستند و از عشایری هستند که بطور دائم اسکان یافته اند و به کشاورزی و دامداری اشتغال دارد. دامداران این منطقه به علت داشتن دام زیاد به نیمه کوچ نشینی ادامه می دهند که از این مراتع به صورت یورت زمستانی (قش یورت) قشلاقی استفاده می کنند بدین صورت که در روستاها خانه دائم دارند و همراه گله خود بدون خانواده به قش یورت می روند و زمستان را با دامهای خود در آنجا می گذرانند.

ازدواج: بیشتر ازدواج ها در منطقه مورد مطالعه ازدواج خویشاوندی (پسر عمو، دختر عمو) و ازدواج های هم محله ای است. سن ازدواج در حدود ۲۳ سال می باشد و ازدواج با غیر ترکمن ها متداول نمی باشد. سواد و وضعیت جمعیت در سه روستای مورد مطالعه طبق سر شماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ در جدول ۱ آماده است.

مهاجرت: مهاجرت در این منطقه بیشتر در بین جوانان صورت می گیرد مهاجرت روستاییان به شهرها عمدتاً بر اساس عوامل اقتصادی است که این مهاجرت بیشتر به شهر تهران و به خاطر کاراست. بیکاری، کمبود درآمد از عوامل اصلی مهاجرت به شهر است. جوانان اکثراً از مهاجرت به شهرها راضی هستند چون که زندگی آنان از لحاظ اقتصادی بهبود یافته است، در ضمن آنان با حواله کردن پول به روستا نزد پدر و مادر خویش، باعث بهبود وضعیت زندگی آنان و تقویت بنیه مالی خانواده خود در روستا می شوند، اما مهاجرت جوانان پیامدهای اقتصادی زیادی در روستاها بجا می گذارد که مهمترین آن رکود اقتصاد کشاورزی و دامداری در روستا و کاهش تولید و بهره برداری روستایی است. با توجه به اینکه جوانان بیشترین گروه مهاجرین این روستاها را تشکیل می دهند، کسانی که در روستا

به جا می ماند، پیرمردها و پیرزنها و دخترها می باشند که توان چندانی برای کشاورزی گسترده ندارند و بیشتر به اقتصاد معیشتی خود بسنده می کنند .

جدول ۱- جمعیت روستاها و میزان تحصیلات

خانوار	جمعیت			وضعیت سواد		
	جمعیت			جمعیت بی سواد		
	کل	مرد	زن	کل	مرد	زن
بهلکه شیخ موسی	۳۵۶	۱۸۳۴	۸۸۷	۹۴۷	۹۸۳	۴۴۷
بهلکه بایرام اخوند	۱۲۷	۵۸۴	۲۶۹	۳۱۳	۱۹۲	۱۹۸
بهلکه داشلی	۱۶۸	۹۲۱	۴۳۹	۴۸۲	۳۳۱	۲۷۲

۱- وضعیت دامداری منطقه

جهت جمع آوری اطلاعات مربوط به وضعیت دامداری منطقه مصاحبه ای با دامداران با سابقه ی روستاها صورت گرفت. طبق اطلاعات بدست آمده تعداد دامدارهای این منطقه که گوسفند نگهداری می کنند ۲۵ خانوار می باشد که هر کدام بالغ بر ۱۰۰ واحد دامی دارند و اطلاعات زیر از طریق مصاحبه با آنها بدست آمده است. گوسفندهای منطقه مورد مطالعه از نوع گوسفند دالاق می باشد که بیشتر از نژاد های گوشتی - پشمی می باشند. دارای دنبه بزرگی هستند و وجود دنبه عامل کمکی برای بهبود مقاومت حیوان محسوب می گردد. قوچ اندازی در گله های دالاق اغلب پس از برداشت محصول جو و گندم در منطقه صورت می گیرد. از نیمه دوم خرداد (تیر و مرداد) که با توجه به

یکپارچه بودن نسبی مزارع فوق که معمولاً همزمان با عملیات برداشت در آنها آغاز می گردد، گوسفندان در این ایام با توجه به حضور قوچ در گله ها از مراتع پس چر وسیعی استفاده کرده و از آرامش لازم در فصل جفتگیری بهره مند می گردند. به خاطر مهم بودن قوچ اندازی و برای اینکه جفت گیری بهتر صورت بگیرد تغذیه جداگانه قوچ ها از اردیبهشت ماه شروع می شود و با جو، کاه و تفالو چغندر پرور می شوند تا برای قوچ اندازی آماده شوند. دامداران برای اینکه تولید مثل گله خود را مدیریت کنند و میش ها در یک زمان معین زایمان انجام دهند. کنترل ورود قوچها به گله برایشان بسیار مهم است. اکثر دامداران این منطقه در خرداد ماه قوچ های خود را وارد گله می کنند و به مدت یک ماه طول می کشد زمان زایمان در آبان ماه شروع می شود. به ازای هر ۳۰ تا ۴۰ گوسفند یک قوچ در فصل جفت گیری نیاز است. بیشتر دامداران منطقه در این فصل اجازه جفت گیری به گله خود را می دهند و در فصل بهار (فروردین) از جفت گیری گوسفندان خود جلوگیری می کنند به خاطر این که نگهداری بره های متولد شده در تابستان مشکل و مرگ و میر آنها زیاد است و همچنین باید علوفه دستی زیادی را برای نگهداری آنها در نظر بگیرند در ترکیب گله این مناطق به ازای هر ۱۰۰ راس گوسفند ۵الی ۶ بز نگهداری می شود و بز را نیز برای جلوگیری از گله نگهداری می کنند. از یک گله ۱۰۰ راسی در موقع فروش بره ها حدوداً تعداد ۵۳ راس بره برای فروش آماده می شود. شیوه دامداری در منطقه به صورت نیمه کوچنده است که در واقع جدا شده از بطن دوشیوه دامداری کوچنده و دامداری روستائی یا ساکن می باشد.

در این مناطق در اواخر پاییز با اتمام پسچرهای کشاورزی و زیر کشت رفتن زمین ها دامهای خود را از روستا بیرون آورده و به مرتعی که در ۱۰ کیلومتری روستا قرار دارد کوچ می کنند و تا زمان برداشت محصول کشاورزی که اواخر بهار است در آنجا می مانند. در این کوچ فقط مردان به همراه گله خود روستا را ترک کرده و زنان در روستا باقی می مانند. دامداران در مراتع درخانه های گلی زندگی می کنند.

به علت تولید کم شیر در نژادهای ترکمن شیر تولیدی صرفا به مصرف پرورش بره ها می رسد و فقط به اندازه مصرف گله دار بهره برداری می شود. چیدن پشم در نژادهای دالاق دو بار در طول سال یعنی اوائل بهار و اواخر تابستان (پائیزه) می باشد؛ و پشم حاصل برای قالی بافی زنان روستا مورد استفاده قرار می گیرد. و از لحاظ قیمت چون ارزان است در آمد چندانی عاید دامداران منطقه نمی شود. مردم این روستاها هر کدام چند راس گاو دارند که حداکثر آنها ۳ عدد می باشد و به عنوان یک منبع درآمد برای آنها محسوب می شود که شیر گاو ها صرف مصرف روزانه خانواده و تهیه علوفه دام می شود و سود آنها از فروش گوساله آنها می باشد که سالی یک بار صورت می گیرد.

جدول ۲- خصوصیات ظاهری گوسفند دالاق

رنگ بدن	نخودی - شیری - قهوه ای
وضعیت شاخ	ماده ها بدون شاخ و ۳۰ درصد نرها شاخ دار
شکل و اندازه دنبه	دنبه متوسط - دنبالچه کوتاه باخمیدگی S مانند

جدول ۳- خصوصیات تولیدی

وزن پایان شیر خوارگی	۲۲.۹ کیلوگرم
وزن شش ماهگی	۳۸-۴۲ کیلوگرم
وزن یکسالگی نر	۵۰ کیلوگرم
وزن یکسالگی ماده	۴۵ کیلوگرم
طول دوره شیردهی	۵.۵ الی ۶ ماه
میزان تولید شیر در هر دوره	۳۸۵ گرم در هر روز
میزان تولید شیر در مدت شیردهی	۶۳ تا ۷۰ کیلوگرم
متوسط سالیانه پشم در قوچ	۱۱۰۰ گرم

متوسط سالیانه پشم در میش	۸۷۰ گرم
متوسط سالیانه پشم در بره نر	۷۰۰ گرم

مدت زمان چرای روزانه گوسفندها

مدت زمان چرا در هر روز، به کیفیت علوفه، تعادل گرمایی و ثابت ماندن ذخیره غذایی در کوتاه مدت بستگی دارد، دامداران این منطقه در فصل تابستان و یا همزمان با شروع برداشت محصولات گندم و جو از مزارع در ساعات ابتدایی صبح قبل از طلوع خورشید گوسفندان را به چرا برده و قبل از گرم شدن هوا در ساعات ۹ به استراحتگاه روستایی بر می گردند. که هر گله دو چوپان دارد که یکی چوپان اصلی و دیگری فرعی که به اصطلاح در زبان محلی چولق یا کمک چوپان می گویند که چوپان اصلی در ساعات اولیه صبح تا طلوع آفتاب گله را به چرا برده و به از طلوع آفتاب گله را کمک چوپان می سپارد و به استراحت می پردازد. و در زمانی که گوسفندان را به مراتع در فصل بهار و زمستان می برند در تمام ساعات روز گله در مرتع به چرا مشغول است و در شب هنگام گله را در استراحتگاه های مرتعی جمع آوری می کنند.

کشاورزی:

دامداران علاوه بر پرورش گوسفند به کشاورزی نیز اشتغال دارند که شامل پنبه، گندم، جو، برنج و آفتابگردان در این مناطق که بیشتر به شیوه سنتی صورت می گیرد اشتغال دارند. حداکثر تناژ محصول گندم در این منطقه برای ۳ تن در هکتار می باشد. که به دلیل عدم رسیدگی و کشت سنتی میزان درآمدی که از این محصول به دست می آید کم است. و پنبه و برنج هر کدام به ترتیب ۳/۵ و ۴ تن در هکتار می باشد. در تابستان کشاورزی به صورت آبی که از طریق چاه های نیمه عمیق و عمیق و چاه های بتنی که به صورت سنتی آبیاری می شود با اختصاص روش هایی می توان استفاده از آب را بهتر مدیریت کرد و از هدر رفت آن جلوگیری به عمل آورد.

منابع تامین آب شرب منطقه مورد مطالعه:

مردم منطقه آب مورد نیاز خود را برای شرب بیشتر از طریق جمع آوری آب باران از پشت بام های خانه های خود استفاده می کنند. به این صورت که آب را از طریق سطوح پشت بام خانه های خود از طریق ناودان های به آب انبار های زیر زمینی که از بتن ساخته شده است انتقال می دهند. این آب انبار ها ۱۲ تا ۱۸ متر مکعب آب را می تواند در خود جای بدهد و برای یک خانواده ده نفره نیاز های شرب آنها را برای سه ماه می تواند تامین کند. آب باران فوق العاده خالص بوده و از آن برای استفاده در شستشو و بسیاری دیگر از موارد کاربردی خانه و شرب می توان استفاده کرد. همچنین با جمع آوری آب حاصل از باران در مراتع نیز می توان منبع آب آشامیدنی دام را تامین کرد بدین صورت که از طریق ایجاد یک سطوح غیر قابل نفوذ و دخیره آن در آب انبار های زیر زمینی می توان به عنوان یک منبع تامین آب استفاده کرد. که این به نوبه خود باعث عدم وابستگی به آب های زیر زمینی می شود و هم از هدر رفت رواناب جلوگیری کرده می توان یک منبع آب با ارزش و پایدار در محل سکونت خود داشته باشند همانطور که در روستا از چنین شیوه ای استفاده می کنند. در منطقه مورد مطالعه از طریق حفر چاه های مالدار، چاه هایی که با دست با عمق ۱۰ متر حفر شده و از آن بیشتر در فصل تابستان استفاده می شود. همچنین از آب باران که در گودالها در زمستان جمع می شود به عنوان منبع آب برای دام استفاده می شود

۲- وضعیت اقتصادی دامدار

۲-۱- میزان درآمد حاصل از علوفه مرتع

اگر مقدار ماده غذایی مورد نیاز روزانه را ۳ درصد وزن زنده دام در نظر بگیریم (دهقانان و همکاران، ۱۳۷۰)، برای مثال اگر وزن گوسفندی را ۴۵ کیلو گرم در نظر بگیریم، میتوان از فرمول زیر محاسبات را انجام داد:

وزن زنده گوسفند به $(kg) \times 3$ درصد وزن زنده = میزان احتیاج روزانه به ماده خشک
(kg)

که طبق این فرمول $1/35$ کیلوگرم ماده خشک مورد نیاز می باشد.

مدت چرای دام از مرتع حریم روستا ۱۲۰ روز باشد و اگر قیمت هر کیلوگرم علوفه ۳۰۰ تومان در نظر گرفت شود، خواهیم داشت:

$$۱۲۰ * ۳۰۰ * ۱.۳۵ = ۴۰۵۰ = ۱۰۰ * ۴۰.۵$$

قیمت علوفه مصرفی ۱۰۰ راس دام از مرتع
در ۱۲۰ روز

۲-۲- میزان هزینه تغذیه ی غیرمرتعی

الف) متوسط هزینه گوسفد بالغ

در زمستان و خشکسالی ها که علوفه تولیدی مرتع کفاف نیاز دام موجود را نمی دهد، دامدار مبادرت به خرید کنسانتره جهت تغذیه دام های خود می نماید. میزان کنسانتره ی کمکی هر دام در یک روز معادل $0/3 kg$ جو، $0/3 kg$ سبوس و $0/5 kg$ کاه می باشد، که هزینه ی این نوع تغذیه برای یک گله ۱۰۰ راسی عبارت است از:

قیمت $1 kg$ اجو، سبوس و کاه به ترتیب ۵۰۰ تومان، ۴۵۰ تومان و ۳۰۰ تومان باشد مقدار مصرف کنسانتره روزانه عبارت است:

جدول ۴: هزینه ی تغذیه ی یک روز رأس گوسفند

محتویات	حجم (kg)	قیمت (تومان)	هزینه
جو	۰/۳	۵۰۰	۱۵۰
سبوس	۰/۳	۴۵۰	۱۳۵
کاه	۰/۵	۳۰۰	۱۵۰
جمع			۴۳۵

این مبلغ در یک ماه ۱۳۰۵۰ تومان برای یک رأس گوسفند می باشد که در یک دوره حداقل سه ماه برای گله ۱۰۰ رأسی، این مبلغ عبارت است $۱۳۰۵۰ * ۱۰۰ = ۳۹۱۵۰۰۰$ تومان، که این علاوه بر جیره ی غذایی حاصل از منابع می باشد.

(ب) متوسط هزینه بره ها

در یک گله ۱۰۰ راسی به طور متوسط ۷۰ درصد زاد و ولد وجود دارد (۷۰ رأس بره) و اگر برای تغذیه این بره ها جیره ی روزانه ی حاوی ۷۵۰ گرم کنسانتره (شامل سبوس، جو، تفاله چغندرو به مقدار خیلی کم کاه) در نظر گرفته شود، و این درحالیست که بطورمتوسط هر ۱ کیلوگرم کنسانتره، ۵۰۰ تومان در نظر گرفته می شود. با این فرضیات:

هزینه جیره ی روزانه برای یک رأس بره $۵۰۰ * ۰/۷۵ = ۳۷۵$ تومان

هزینه جیره ۶۰ روزه ی ۷۰ رأس بره $۳۷۵ * ۷۰ * ۶۰ = ۱۵۷۵۰۰۰$ تومان

هزینه چوپان در ۱۲ ماه $۴۰۰۰۰۰ * ۱۲ = ۴۸۰۰۰۰۰$

۲-۳- در آمد حاصل از تولیدات دامی

در یک گله ۱۰۰ راسی به طور متوسط ۷۰ درصد تولید مثل و زاد و ولد وجود دارد (۷۰ رأس). که معمولاً ۷۵ درصد دام تولید مثل شده در طول سال به فروش می رسد (۵۳ رأس) و ۱۵ درصد جایگزین دام های پیر و قصر (۱۰ رأس) و ۱۰ درصد جایگزین دام های تلف شده گله می شود (۷ رأس).

۲-۴- در آمد حاصل از فروش بره و دام بالغ در یک سال

اگر هر راس بره در زمان فروش ۲۶۰۰۰۰ تومان در نظر گرفته شود و ۵۳ راس بره عبارت است:

$$۵۳ * ۲۶۰۰۰۰ = ۱۳۷۸۰۰۰۰ \text{ تومان}$$

و هر راس دام قصر و پیر برای فروش را ۲۴۰۰۰۰ تومان در نظر بگیریم

$$۱۰ * ۲۴۰۰۰۰ = ۲۴۰۰۰۰۰ \text{ تومان}$$

و کل درآمد حاصل از فروش بره ها و دامهای قصر و پیر در طی یک سال برای یک گله ۱۰۰ راسی تقریباً برابر ۱۶۱۸۰۰۰۰ تومان می باشد.

۲-۵- سود دامدار

الف) بادر نظر گرفتن فقط هزینه های تغذیه

(هزینه تغذیه گوسفند بالغ و بره ها منهای درآمد حاصل از فروش)

$$۷۰۶۵۰۰۰ - ۱۶۱۸۰۰۰۰ = ۹۱۱۵۰۰۰ \text{ تومان}$$

بعد از حذف هزینه های تغذیه مصنوعی دام برای دامدار ۹۱۱۵۰۰۰ سود وجود خواهد داشت.

ب) بادر نظر گرفتن هزینه های تغذیه و چوپان

(هزینه های تغذیه + هزینه چوپان - درآمد حاصل از فروش)

$$۹۱۱۵۰۰۰ - ۴۸۰۰۰۰۰ = ۴۳۱۵۰۰۰ \text{ تومان}$$

که این مبلغ جدا از هزینه های مکان، رفت و آمد، حمل و نقل، دامپزشک و دارو، تغذیه ی چوپان و سایر می باشد.

بحث و پیشنهادها

برای افزایش رفاه مردم منطقه و بهره برداری بیشتر باید در هنگام فروش بره های دامدار باید به بازاریابی دام کمک کرد و با قیمت هایی ثابتی بره های آنها را خریداری نمود. خروج بهنگام دام مازاد از عرصه مراتع، اقدام عملی در ایجاد تعادل نسبی و تقویت اقتصاد دامداران و

در راستای منافع ملی است که موجب می شود از تخریب مراتع جلوگیری شود و هزینه هایی نگهداری دام کاهش یابد. با توجه به سنتی بودن فعالیتهای بخش کشاورزی و عدم سرمایه گذاری مناسب و پایین بودن درآمد سرانه خانوار و ضعف بازاریابی، کم بودن سطح دانش و سواد، پائین بودن نرخ اشتغال خصوصاً بانوان، باعث تخریب مراتع شده است به دلیل عدم استفاده صحیح از زمین های کشاورزی و مراتع راندمان آنها کاهش یافته است. که با ایجاد کشاورزی مدرن در منطقه تا حد زیادی از این مشکلات را می توان کاهش داد. از صنایع دستی منطقه اگر دولت حمایت کند باعث بهبود وضع اقتصادی خانواده ها می شود. بهترین راه جلوگیری از مهاجرت جوانان جویای کار و تخلیه روستاها و بروز مشکلات حاد اجتماعی در شهرها و در روستاها برای آنهاست که با، ایجاد نواحی صنعتی روستایی و استقرار صنعت در نواحی روستایی می شود و با ایجاد اشتغال از مهاجرت جوانان روستای جلوگیری کرد و درآمد روستاییان نیز بهبود یافته، بیکاری کاهش پیدا خواهد کرد. همچنین با ایجاد تعاونی هایی می توانند با خرید علوفه به صورت عمده هزینه های آنها را کاهش بدهند. و رسیدگی به امور بهداشتی مثل واکسناسیون به موقع از تلفات دام خود جلوگیری بکنند. همچنین با تغییر نگرش در امر پرورش گوسفند از سنتی به صنعتی و استفاده از فلاشینگ هورمون زایی و اصلاح نژاد بوسیله آمیخته گری با نژادهای چند قلو زا، اعمال روش های مدیریتی مناسب در بهره برداری از مراتع، تغذیه دام، تولید مثل و بهداشت میتوان میزان بهره برداری در نتیجه افزایش جمعیت دام و افزایش میزان درآمد را تحقق بخشید.

منابع

۱. مهرجوم. بخشی پور، ا. شمسائی، م. ۱۳۸۶. توسعه حوزه آبخیز همگام با توسعه روستایی. چهارمین همایش ملی علوم و مهندسی آبخیزداری ایران مدیریت حوزه های آبخیز
۲. قدوسی، جمال (۱۳۷۱): نگرشی به مفهوم و استرادی آبخیزداری و مشارکت مردمی، مجله پژوهش و سازندگی
۳. شاه ولی، م. سروستانی، ا. ۱۳۸۳. بررسی و بهینه سازی سازه های بومی جمع آوری استان فارس. فصلنامه تحقیقات جغرافیای ش ۸۰

۴. آنامرادنژاد، ر. ۱۳۹۰. تحولات اجتماعی ۵۰ ساله اخیر در بین عشایر ترکمن (مطالعه موردی بندر ترکمن). مجله علمی تخصصی برنامه ریزی فضایی ۱۳۹۰.
۵. دهقانیان و کهنسال. ۱۳۷۹. بررسی اقتصاد دام عشایر استان خراسان. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ش ۲۹.